

Erdélyi Múzeum 2009. 3-4 **Abstracte și cuvinte cheie**

Orosz István: Imre Mikó în fruntea Societății Ungare de Istorie

***Cuvinte-cheie:** Imre Mikó, Societatea Maghiară de Istoriografie, istoriografia maghiară, conferințe volante*

Contele Imre Mikó, întemeietorul Societății Muzeului Ardelean, a fost ales președinte al Societății Maghiare de Istoriografie în 1867. În calitate de președinte, contele Mikó a stabilit drept scop al societății cultivarea istoriografiei la un nivel înalt, precum și popularizarea inițiativelor științifice; iar ca transilvănean, a manifestat un interes pronunțat pentru istoria popoarelor învecinate, încercând să cultive același spirit și în cadrul Societății de Istoriografie. Faptul că prima conferință volantă a Societății Maghiare de Istoriografie a avut la Cluj (Kolozsvár) i se datorează aceluiași Imre Mikó. Acesta a revenit la această conferință în cadrul adunării generale din anul următor, cu ocazia căreia a susținut, în baza istoriei Transilvaniei, teza potrivit căreia unitatea politică a provinciilor maghiare s-a manifestat deja și în trecut, chiar dacă această regiune a fost ruptă de nu mai puțin decât de șase ori de celelalte teritorii maghiare. Ca președinte al Societății de Istoriografie, precum și în calitate de istoric, Imre Mikó a atras atenția în repetate rânduri asupra convingerii sale potrivit căreia istoria joacă un rol de importanță majoră în formarea conștiinței naționale a comunităților.

Péter Mihály–Péter H. Mária: Activitatea Secției de Științe Medicale a Societății Muzeului Ardelean

***Cuvinte-cheie:** Societatea Muzeului Ardelean (Erdélyi Múzeum-Egyesület), Departamentul Științe Medicale, sesiuni de comunicări științifice*

Societatea Muzeului Ardelean a fost întemeiată în 1859 la Cluj (Kolozsvár). Deja în anul 1861, a devenit necesară separarea sesiunilor de comunicări științifice organizate în cadrul societății într-un departament pentru științele istorice și unul pentru științele naturii. În 1876, Societatea Muzeului Ardelean a inițiat publicarea unei reviste proprii, cu titlul *Értesítő* [Buletinul Societății Muzeului Ardelean]. În 1906, datorită avansării accelerate a științei, departamentul pentru științele naturii a fost împărțit în două departamente separate, în Departamentul de Științe Medicale și în Departamentul de Științe ale Naturii. Primul Război Mondial și schimbarea situației politice a întrerupt activitatea societății, reluată abia în 1922. Începând din 1950, Societatea Muzeului Ardelean va fi interzisă, și își va relua activitatea în 1990. Cu această ocazie, Sediul Departamentului de Științe Medicale va fi mutat la Târgu Mureș (Marosvásárhely), iar numele departamentului, schimbat în Departamentul de Științe Medicale și Farmacologie. În centrul activităților acestui departament a

rămas organizarea unor sesiuni de comunicări științifice, cursuri de perfecționare și conferințe anuale în diferite orașe din Transilvania. În acest fel, Departamentul de Științe Medicale al Societății Muzeului Ardelean a contribuit nu numai la dezvoltarea medicinei și a farmacologiei, ci și la ameliorarea sistemului de sănătate, respectiv la educația sanitară a populației în general.

Pál-Antal Sándor: Ședințele itinerante ale Societății Muzeului Ardelean în perioada anilor 1906-1943

***Cuvinte-cheie:** Societatea Muzeului Ardelean, conferință volantă, congres medical, comunicare științifică, forum științific, comunitatea maghiară din Transilvania*

Conferințele volante ale Societății Muzeului Ardelean continuă o tradiție de peste o sută de ani. Conferințele volante, congresele medicale și sesiunile de comunicări științifice organizate în cadrul societății au contribuit într-o măsură considerabilă la ridicarea standardelor vieții științifice din Transilvania. În același timp, comitetele științifice și expozițiile speciale, evenimentele culturale și excursiile organizate de această societate au sprijinit familiarizarea mai adâncă a membrilor cu trecutul istoric, mediul înconjurător, precum și problemele sociale și cele de factură medicală specifice regiunii. Conferințele volante au ajuns să fie considerate îndeobște drept ocazii de sărbătorire comună a Societății Muzeului Ardelean și a regiunii Transilvania, întărind, totodată, conștiința comunității maghiare, ajunsă minoritară în urma Primului Război Mondial.

Din cele 227 de comunicări științifice, susținute cu ocazia celor 18 conferințe volante, un număr de 125 (45%) s-au înscris în domeniul științelor umaniste și al istoriei, 75 (27%) în domeniul științelor naturale, 45 (16%) în domeniul medicinei, 32 (12%) în cel al jurisprudenței și al științelor sociale. Distribuția studiilor publicate în anele Societății Muzeului Ardelean, conform domeniilor științifice abordate, este următoarea: 90 – 58 – 26 – 23 (46 – 29 – 13 – 12%). Dacă adăugăm la numărul conferințelor din cadrul diferitelor departamente ale societății comunicările științifice susținute cu ocazia congreselor medicale și cursurile postgraduale în domeniul medicinei, ajungem la cifra de 454, din care 222 de comunicări științifice (48,9%) se înscriu în domeniul medical, iar din cele 337 de studii publicate în anele societății, un număr de 166 (49,2%) abordează, de asemenea, diferite teme din același domeniu. În același timp, conferințele volante au asigurat intelectualilor maghiari din Transilvania un cadru instituțional în care aceștia și-au putut aduce contribuția la cultivarea științelor și la răspândirea rezultatelor științifice și profesionale.

Prin intermediul conferințelor volante, Societatea Muzeului Ardelean și-a extins activitatea științifică propriu-zisă și cea de popularizare a științelor, în măsura în care aceste sesiuni de comunicări au oferit șansa armonizării diferitelor ramuri ale activității științifice, a popularizării Societății Muzeului Ardelean și a propagării științelor în cercul cel mai extins posibil. Prin completarea funcției comitetelor pentru popularizarea științelor, conferințele

volante au devenit, în cele din urmă, forumuri autentice ale unor manifestări culturale și științifice de înaltă calitate.

Gaal György: Istoria și bibliografia colecției Caiete Științifice Ardeleane

Cuvinte-cheie: *Societatea Muzeului Ardelean, periodice științifice în limba maghiară, Erdélyi Tudományos Füzetek [Caietele științifice transilvănene], literatură, istoriografie, etnografie*

Erdélyi Tudományos Füzetek [Caietele științifice transilvănene] au început să fie publicate în anul 1926, fiecare număr al periodicului reprezentând câte o colecție de fragmente extrase din prima revistă științifică în limba maghiară din Transilvania, apărută în urma Primului Război Mondial, așa-numita *Erdélyi Irodalmi Szemle* [Revista literară din Transilvania]. Aceste caiete de 20-30 de pagini s-au ocupat îndeosebi de teme literare, istorice și etnografice. Funcția de coordonator al revistei și colecției era îndeplinită de Lajos György. În 1930, acesta a părăsit revista *Szemle* și a înființat periodicul Societății Muzeului Ardelean, intitulat *Erdélyi Múzeum* [Muzeul Ardelean], care a publicat și texte din domeniul științelor naturale. De acum înainte, „Caietele transilvănene“ au publicat, în cea mai mare parte, extrase din această revistă științifică, dar și din studii publicate altundeva. Începând din 1941, funcția de coordonator al publicației va fi îndeplinită de Attila Szabó T., care va ocupa această funcție până în 1947, data interzicerii ambelor publicații. Până la această dată, în cadrul seriei au apărut 208 de caiete. În 1990, Societatea Muzeului Ardelean și-a reînceput activitatea. Din acest an, și cele două periodice își vor relua apariția normală. În perioada dintre 1991–2007, în cadrul colecției vor apărea 51 de caiete. De această dată, caietele nu mai reprezintă simple extracte, ci, în majoritatea cazurilor, conțin studii de caz extinse sau chiar întregi disertații de doctorat, astfel încât câte un număr al caietelor poate ajunge până la 100 de pagini. „Caietele științifice transilvănene“, cu cele 259 de numere care au apărut în cadrul seriei, poate fi considerată drept cea mai importantă revistă științifică a maghiarilor din Transilvania. Studiul conține bibliografia și lista completă a colaboratorilor revistei.

Kovács Kiss Gyöngy: Istoria și rolul revistei Erdélyi Múzeum în viața științifică maghiară din Transilvania

Cuvinte-cheie: *Erdélyi Múzeum [Muzeul Ardelean], anuar, tradiții europene și transilvănene*

Anuarul Societății Muzeului Ardelean (Erdélyi Múzeum-Egyesület) a fost înființat în 1874 și a apărut sub coordonarea profesorului de lingvistică și istorie Henrik Finály. Din punct de vedere cronologic, istoria anuarului poate fi împărțită în șapte perioade distincte din punct de al conținutului și formei, totuși legate între ele. Din punct de vedere tematic, majoritatea studiilor publicate în anuar se includ în domeniul științelor sociale și umaniste, iar câteva în domeniul științelor naturii. Încă de la apariția sa, anuarul își propune două obiective principale: prezentarea activității diferitelor departamente ale Societății Muzeului Ardelean și publicarea unor studii redactate de autori autohtoni și străini. Publicația funcționează ca un forum, oferind informații specializate care îmbină tradițiile europene și cele transilvănene cu teme din domeniul dialogului interetnic, al cunoașterii de sine ca națiune și al păstrării tradițiilor. Coordonatorii anuarului au fost următorii: Henrik Finály (1874–1882); Lajos Schilling (1884–1887); István Hegedüs (1888– 1890); József Szinnyei (1891–1893); Lajos Szádeczky (1893–1905); Pál Erdélyi (1905–1917); Lajos György (1930– 1939); Attila Szabó T. (1941–1947); Samu Benkő (1991–1994); Elek Csetri (1994–1998); Árpád Antal (1998–1999); Gyöngy Kovács Kiss (1999–).

Egyed Emese: Știința literaturii în paginile revistei Erdélyi Múzeum

Cuvinte-cheie: *Societatea Muzeului Ardelean, Muzeul Ardelean, literatură, context european – cultură locală, studii, eseuri, recenzii de carte, prelegeri științifice*

Revista *Erdélyi Múzeum* [Muzeul Ardelean] a fost fondată în anul 1874 la Cluj (Kolozsvár) și publică studii și articole științifice din domeniul diferitelor discipline, în limba maghiară. Obligată, pe parcursul istoriei sale, să își întrerupă activitatea în repetate rânduri, pentru perioade mai lungi sau mai extinse, revista apare în perioada prezentă în mod regulat, publicând studii și eseuri științifice, precum și recenzii de carte din domeniul disciplinelor umaniste. În acest fel, revista Societății Muzeului Ardelean a contribuit într-o măsură considerabilă și la cercetările științifice din domeniul literaturii. Revista *Erdélyi Múzeum* a publicat, printre altele, studii despre colecția de cărți și manuscrise a societății științifice maghiare din Transilvania, Erdélyi Múzeum-Egyesület [Societatea Muzeului Ardelean], respectiv studii despre contextul european al literaturii și culturii locale. Cele mai semnificative trebuie considerate însă, probabil, numerele tematice ale revistei, dedicate unor personalități de primă mărime ale culturii maghiare, precum Sándor Petőfi, Miklós Wesselényi, István Széchenyi, János Baranyai Decsi, sau unor fenomene culturale de importanță majoră, precum iluminismul

transilvănean. Studiul oferă și o analiză a legăturii între studiile științifice publicate în cadrul revistei și sesiunile de prelegeri organizate de Societatea Muzeului Ardelean, respectiv colecția de cărți publicată de aceeași societate culturală, sub titlul generic *Erdélyi Tudományos Füzetek* [Caietele Științifice Transilvănene].

Olosz Katalin: Activitatea folcloristică în cadrul Societății Muzeului Ardelean și al revistei Erdélyi Múzeum între anii 1859-1948

Cuvinte-cheie: *Societatea Muzeului Ardelean, Muzeul Ardelean, literatură populară, prelegeri științifice, schimburi culturale româno-maghiare în domeniul folclorului*

Societatea Muzeului Ardelean a fost înființată în anul 1859. Documentele statutare ale societății nu conțin propuneri referitoare la desfășurarea unor cercetări în domeniul folclorului, interesul pentru literatura populară a fost însă omniprezentă de-a lungul istoriei societății, atât din punct de vedere al activităților științifice desfășurate de această societate, cât și în studiile publicate. Revista *Erdélyi Múzeum* [Muzeul Ardelean] a publicat o serie de articole științifice din domeniul literaturii populare, care ar putea fi grupate în cinci categorii tematice, după cum urmează: 1) activități științifice colective, 2) teme teoretice, conceptuale și metodologice, 3) perspectiva istorică asupra fenomenelor din domeniul literaturii populare, 4) trecerea în revistă a creațiilor din domeniul literaturii populare în limba română și a schimburilor culturale româno-maghiare în domeniul folclorului. Studiul urmărește rezultatele din aceste cinci domenii fundamentale și ajunge la concluzia potrivit căreia orientarea folclorică a fost mai pronunțată în acele perioade ale istoriei societății, în care etnografia însăși ca disciplină științifică a fost predată în mod sistematic la Universitatea din Cluj, și anume, spre secolului XIX, respectiv în anii '40 din secolul XX.

Csetri Elek: Întâlnirea scriitorului maghiar Zsigmond Móricz cu Lajos Kelemen, arhivist al Societății Muzeului Ardelean

Cuvinte-cheie: *Lajos Kelemen, istoric, arhivar, Zsigmond Móricz, scriitor, A nagy fejedelem [Marele principe]*

În cadrul studiului, autorul prezintă modul în care, în a două jumătate a anilor '20 din secolul XX, arhivarul și istoricul clujean Lajos Kelemen l-a sprijinit pe scriitorul maghiar Zsigmond Móricz în procesul de redactare al romanului *A nagy fejedelem* [Marele principe]. Opera face parte din ciclul romanelor dedicate istoriei transilvănene. În 1926, scriitorul, care a vizitat regiunea Ardealului, l-a întâlnit în mod personal pe Lajos Kelemen și s-a consultat cu acesta în privința temelor istorice ale romanului său în curs de redactare. Kelemen a continuat să îi ofere informații valoroase scriitorului Zsigmond Móricz și în urma acestei întâlniri. Aceste informații se referă, pe de o parte, la personajele romanului istoric (în

primul rând, la principele Gábor Báthory, dar și la alte personaje minore), pe de altă parte, istoricul Lajos Kelemen i-a oferit puncte de sprijin romancierului și în privința descrierii peisajului transilvănean, al folosirii adecvate a limbajului arhaic din secolul XVII și al prezentării obiceiurilor și vieții culturale ale acelei epoci.

Veres Ildikó: Filozoful Béla Varga

Cuvinte-cheie: Béla Varga, filosof, teolog, Sándor Tavaszy, Sándor Makkai

Studiul își propune să pună în lumină două arii tematice de importanță majoră ale filosofiei lui Béla Varga, filosof și teolog proeminent al școlii de gândire clujene. Autorul urmărește, pe de o parte, răspunsurile formulate de Béla Varga la marile întrebări referitoare la existență, sens și valori. În această privință, accentul cade pe activitățile de tip cognitiv ale spiritului. Pe de altă parte, autorul examinează și modul în care legăturile generale subtile menționate mai sus sunt concretizate în cadrul interpretării existenței individuale, respectiv a sufletului și a credinței religioase. Studiul se încheie cu o analiză comparativă a teoriilor formulate de Béla Varga și a celor expuse de contemporanii săi, printre care Sándor Tavaszy și Sándor Makkai, referitor la diferitele credințe și, îndeosebi, credința creștină.